Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Tämä on rinnakkaistallenne. Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat saattavat poiketa alkuperäisestä julkaisusta.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Perkiömäki, Kirsi (2019). Kulttuuriperinnön osaamista opettajille - kokemuksia koulutuksesta. Rakennusperinteen ystävät ry:n jäsenlehti Tuuma, 72, 11-13.

Kulttuuriperinnön osaamista opettajille

– kokemuksia koulutuksesta

Kirsi Perkiömäki, FM, kemian lehtori,
Metropolia Ammattikorkeakoulu, konservoinnin tutkinto-ohjelma

Metropolia Ammattikorkeakoulun konservoinnin tutkinto-ohjelma järjesti tämän ja viime vuoden aikana opettajille suunnatun, kulttuuriperintöön liittyvän koulutuksen. Opetushallituksen tukemassa hankkeessa tarjottiin tietoa materiaalien käyttöhistoriasta, tutkimuksesta ja dokumentoinnista ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden opettajille.

Opiskelun intoa

Osaamisemme liittyy vahvasti juuri vanhoihin materiaaleihin, niiden ikääntymiseen ja toimenpiteisiin, joita kohteiden säilyttäminen vaatii. Koulutuksen teemoiksi olikin valittu kulttuuriperinnön materiaalien käyttöhistoria sekä erilaiset dokumentointi- ja tutkimusmenetelmät, joita voi soveltaa.

Ensimmäisen lähijakson alkaessa keskellä synkintä talvea joulukuussa 2018 Metropoliaan saapui opettajia lukioista ja ammattikouluista ympäri Suomen. He edustivat muun muassa restaurointialaa sekä huonekalu- että pintakäsittelypuolelta, puu-, verhoilu- ja sisustusalaa tai olivat perehtyneet historiaan ja luonnontieteisiin.

Tavoitteenamme oli esitellä käytännön menetelmiä, mutta käsitellä lisäksi laajemmin konservoinnin etiikkaa ja kulttuuriperinnön vaalimista. Aloitimme koulutuksen keskustelemalla kulttuuriperinnöstä ja siitä, miten se ymmärretään. Mistä muodostuu yhteinen kulttuuriperintömme, mitä aineellisia tai aineettomia ilmiöitä se sisältää?

Materiaalien kirjoa

Koska konservaattorit käsittelevät useimmiten juuri materiaalista kulttuuriperintöä, keskityimme koulutuksessa erilaisiin materiaaliryhmiin ja niiden vaurioitumiseen. Konservoitavat kohteet sisältävät sekä perinteisiä luonnonmateriaaleja että nykyään yhä enemmän myös erilaisia keinomateriaaleja, esimerkkinä muovit.

Valmistusmateriaalin, kuten huonekalun puulajin, lisäksi voidaan tarkastella vaikkapa pintakäsittelyjä – lakkauksia ja maalauksia. Myöhemmät korjaukset, retusoinnit ja muut lisäykset syventävät vielä kokonaiskuvaa.

Tämän laajan materiaalikirjon tunteminen on tärkeää, jotta käsitte-

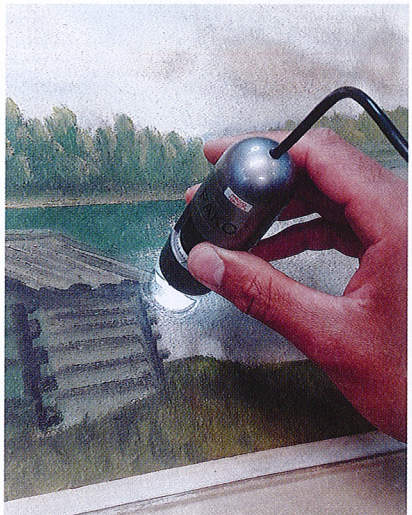

Konservointi on poikkitieteellinen, materiaalisen kulttuuriperinnön säilyttämiseen tähtäävä ala. Konservoinnilla tarkoitetaan toimia, joilla kulttuuriperinnön tuhoutumista voidaan hidastaa tai ehkäistä. Konservointi jaetaan tekniseen eli käytännön konservointiin ja säilyttävään eli ennaltaehkäisevään konservointiin. Koulutuksen suuntautumisvaihtoehdot ovat maalaustaide-, huonekalu-, tekstiili-, paperi- ja esinekonservointi.

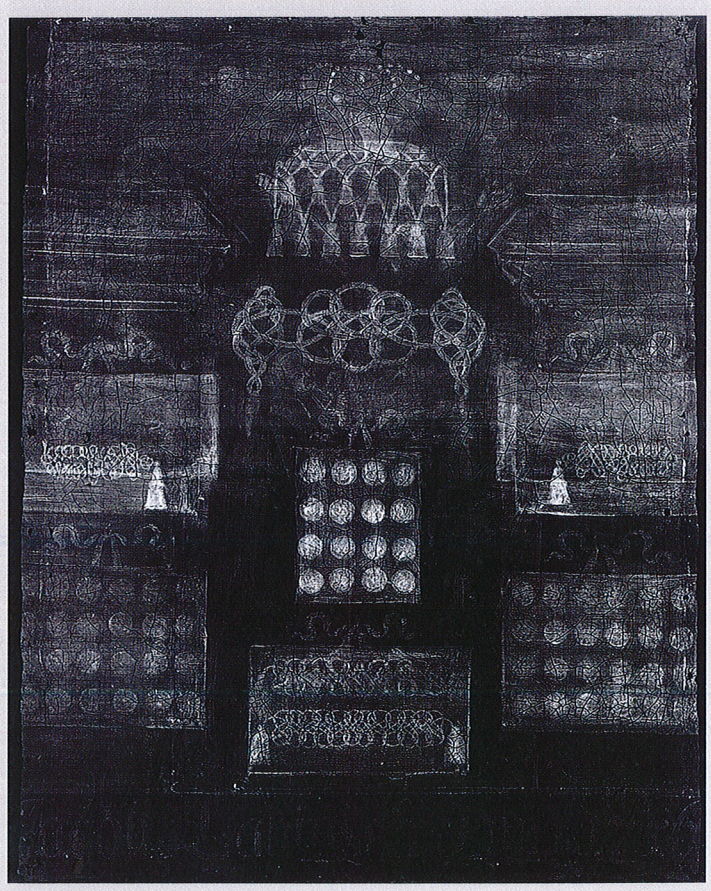

lyssä osataan tehdä oikeita valintoja säilymisen kannalta. Vanhat kohteet saattavat myös sisältää haitallisia aineita, kuten raskasmetalleja sisältäviä pigmenttejä, mikä on otettava huomioon työturvallisuuden kannalta.

Erilaisia tutkimusmenetelmiä

Jotta materiaalit voitaisiin tunnistaa luotettavasti ja kohteen nykytilanne saada tallennetuksi, tehdään huolellinen dokumentointi ja erilaisia tutkimuksia. Dokumentointi aloitetaan valokuvauksella ja sanallisella kuvailulla – ja työ tehdään mahdollisimman yksityiskohtaisesti.

Silmämääräisen tarkastelun lisäksi perusdokumentoinnissa käytetään apuna myös mikroskooppia ja erilaisia kuvausmenetelmiä. Opiskelijat tutustuivat kurssin aikana muun muassa tietokoneeseen liitettävään digitaaliseen mikroskooppiin, jolla voi tutkia pintoja niitä vaurioittamatta.

Kohteen rakennetta voidaan tutkia ottamalla pieni näyte, joka valetaan kirkkaaseen polyesterihartsiin. Näin saatua poikkileikkausnäytettä tutkitaan tarkemmin stereo- tai valomikroskoopilla, jolloin päästään tarkastelemaan maalikerroksia tai vaikkapa puulajia. Mikroskooppia voidaan hyödyntää myös kuitujen analysoinnissa, jolloin tunnistetaan tekstiilin tai paperin kuitukoostumus.

Perustason tutkimusmenetelmiä ovat myös kemialliset tippatestit, joiden avulla on mahdollista tunnistaa selluloosanitraattilakka, tai poltto-

Ylimmäinen kuva esittää Hauhon seurakunnan omistamaa votiivitaulua ennen konservointia. Maalauksesta otettu röntgenkuva paljastaa, että pinnan alla oli aiemmin tehty, täysin erilainen kuva-aihe.

Monenlaisia luonnonmateriaaleja käytetään konservoinnin tarpeisiin – esimerkiksi sellakkaa eri muodoissaan ja epäorgaanisia pigmenttejä. Ylärivissä keskellä näkyy sammen uimarakkoa ja siitä valmistettua sampiliimaa. Kuva: Tannar Ruuben.

koe, jota käytetään PVC-muovin tunnistamiseen. Molemmat menetelmät vaativat näytteen ottamista.

Lähempää tarkastelua

Röntgenkuvaus on hyvä menetelmä tarkempaan tutkimukseen. Valokuvaamisen tukena voi käyttää infrapuna- tai ultraviolettisäteilyä, joilla saadaan lisätietoa materiaaleista ja rakenteesta.

Materiaalitutkimusta on mahdollista tehdä myös erilaisilla analyyttisillä menetelmillä. Ne tosin edellyttävät melko kalliita laitteita sekä pätevyyttä niiden käytössä ja tulosten tulkinnassa. Luotettavien tulosten saaminen voi vaatia useamman tutkimusmenetelmän käyttöä.

Pigmenttien ja metallien tutkimiseen soveltuu kannettava röntgenfluoresenssianalysaattori (XRF). Orgaanisia aineita kuten liimoja, lakkoja ja erilaisia synteettisiä aineita voidaan tutkia infrapunaspektrometrilla (FTIR). Näitä menetelmiä käytettiin esimerkiksi tutkittaessa Louhisaaren juhlasalin kattomaalausten pigmenttejä. Aiheesta on artikkeli *Tuumassa* 3/2014. Kattomaalausten tutkimusprosessiin voit tutustua myös asiantuntevassa verkkosovelluksessa, joka löytyy hakusanoilla *Metropolia* ja *Louhisaari.*

Keskusteluja retkikohteissa

Kulttuuriperinnöstä puhuttaessa on erityisen tärkeää käydä keskustelua tehdyistä valinnoista ja toimenpiteistä. Koulutuksen lopulla jalkauduimmekin kentälle tästä kuulemaan. Ensimmäisenä vierailukohteenamme oli Seurasaaren ulkomuseo. Rakennuskonservoinnista vastaava työryhmä kertoi periaatteista, joiden mukaan museon rakennuskantaa hoidetaan.

Toisena tutustumiskohteena oli Vantaan kaupungin omistama Håkansbölen kartano, jossa saimme tutustua interiöörien konservointi- ja restaurointityöhön. Kartanon historiasta voit lukea edellisestä *Tuumasta* (2/2019). Osa kartanon huoneista kunnostetaan museokäyttöön, osa taas muun muassa kokoustiloiksi. Tämä vaikuttaakin olennaisesti esimerkiksi käytettävien materiaalien valintaan.